

Náležitosti odborného textu

(Doporučení pro psaní seminární, diplomové a bakalářské práce)

Pavčina Haltofová, 2008

A. Úvod

Se studiem na vysoké škole je spojeno psaní nejrůznějších odborných seminárních prací. Pro zdárné ukončení studia pak studenti píšou bakalářské a diplomové práce. Odborné texty se řídí určitými pravidly, která by měl každý student mít při psaní na paměti. V zásadě by odborná práce měla mít tři hlavní části: úvod, jádro práce a závěr. Jednotlivé části se obsahově od sebe liší na základě toho, v jakém oboru a jakou práci zpracováváme. Obsah práce může být také dán požadavky jednotlivých odborných periodik, a proto pokud se rozhodnete svou práci publikovat, je nezbytné zohlednit tyto požadavky a jim přizpůsobit úpravu práce.

Níže doporučená struktura odborného textu a obsah jednotlivých částí byl zpracován na základě klíčové literatury, kterou je publikace Jadwigy Šanderové z roku 2005 *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*, doplněnou o internetové zdroje aj. s cílem maximálně vám usnadnit psaní odborných textů a také sjednotit jejich formu. Formální úprava textu bakalářské a diplomové práce je z velké části přebrána z původního *Metodického pokynu pro psaní bakalářských a diplomových prací posluchačů SU OPF*. Struktura práce je pro přehlednost zapsána v bodech, které jsou následně rozepsány, aby bylo jasné, co je obsahem jednotlivých pasáží. Dále jsou uvedeny tři způsoby citování literatury podle platných norem pro bibliografické citování ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2, rozdíl mezi citací a parafází. Převážně z osobních zkušeností jsou dále vypsány nejčastější chyby, kterých se studenti při psaní odborných textů dopouští.

B. Formální úprava textu bakalářské a diplomové práce

BP nebo DP se zpracovává ve formátu A4. Rozsah bakalářské práce je stanoven na 25 – 40 stran, rozsah diplomové práce je stanoven na 40 – 60 stran (nezapočítávají se přílohy). BP nebo DP se píše na jednu stranu listu.

Formát DP:

písmo	Times New Roman, normální, velikost 12,
písmo nadpisů kapitol (1. řád)	tučně, velikost 16,
písmo nadpisů podkapitol (2. řád)	tučně, velikost 14,
písmo nadpisů podkapitol (3. a vyšší řád)	tučně, velikost 12
řádkování	1,5 řádku,
zarovnání textu	do bloku, odsazení prvního řádku odstavce 1,25 cm, mezery mezi odstavci se nedělají, nadpisy se píšou bez odražení od levého okraje, ale s jedním zařádkováním,
proložení znaků	normálně,

záhlaví – číslo stránky	2 cm, při pravém okraji obsahuje číslo strany, strany se
okraje	číslojí od úvodu arabskými číslicemi, přílohy se nestránkují vlevo 4 cm, vpravo 2 cm, nahoře 3,5 cm, dole 2 cm (mimo desky, které se centrují s okraji 2,5 cm ze všech stran),
číslování	číslojí se kapitoly a podkapitoly, části textu se označují číslicemi, které se člení tečkami (bez mezer), na konci číselného výrazu se tečka nepíše, v BP nebo DP se úvod a závěr nečíslojí,
citace	bibliografické citace se píší dle předlohy (ukázka také na stránkách SU OPF: www.opf.slu.cz/vvr/jiné dokumenty). Citace mohou být umístěny na konci textu, v poznámce pod čarou nebo částečně v textu a částečně pod čarou,
poznámky pod čarou	v textu BP nebo DP je možné používat poznámky pod čarou,
přílohy	číslojí se, ale nestránkují,
tabulky	uvádějí se v textu nebo v příloze BP nebo DP, musí obsahovat výstižný název, pořadí a zdroj informací, tj. pramen,
grafy, diagramy	uvádějí se v textu nebo v příloze BP nebo DP, musí obsahovat výstižný název, pořadí a zdroj informací, tj. pramen.

C. Struktura práce:

1. Název práce
2. Abstrakt (v českém a anglickém jazyce)
3. Obsah
4. Úvod
5. Jádro práce
  - a. Metodika
  - b. Přehled relevantní literatury
  - c. Vstupní data
  - d. Výsledky
6. Diskuse
7. Závěr
8. Resumé (Dle nového Metodického pokynu ze dne 3. 12. 2008, již není na OPF vyžadováno!!!)
9. Přehled použité literatury
10. Přílohy

ad 1. Název práce musí být stručný a přesně vystihovat to, co se čtenář v práci dočte.

ad 2. Abstrakt obsahuje informace, o čem práce pojednává, jakou metodiku autor zvolil a k jakým výsledkům a závěrům dospěl. Do abstraktu nepatří citace, tabulky, grafy¹. Součástí abstraktu jsou klíčová slova. Jde o několik slov (sousloví, či odborných termínů), která jsou pro řešenou práci klíčová. Pod českým abstraktem je uveden i anglický abstract s key words. Délka by neměla přesahovat 20 řádků (150 – 200 slov)².

¹ <http://www.jgsee.kmutt.ac.th/exell/General/PaperThesis.html>, [cit. 2008-05-30].

² Šanderová J., *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*, s. 136.

ad 3. Obsah informuje o členění práce a jednotlivých oddílech práce. Slouží k rychlejší orientaci v práci. Je nezbytný u obsáhlejších prací.

Mezi Obsah a Úvod lze zařadit Seznam značek, zkratk, popř. slovník pro lepší práci s textem v případě velkého množství zkratk, značek, či cizích slov.³

ad 4. Úvod obsahuje informace o řešeném problému, důvodu řešení, důležitosti a hlavním významu práce. Představuje zde předešlé práce, s tématem souvisejícím, jejichž detaily jsou ponechány pro další kapitoly. „Z úvodu by mělo být jednoznačně patrné, na které autory (typ řešení) práce navazuje – ke kterému teoretickému nebo metodologickému směru se její autor hlásí. Užitečnou a často opomíjenou součástí úvodní pasáže je informace o logice výkladu,“⁴ Je zde popsána logická struktura a návaznost jednotlivých kapitol a zdůrazněn cíl práce. V úvodu je precizně definován cíl práce případně pracovní hypotézy. Obsahuje také možné výsledky řešení a přispění řešení⁵.

ad 5. Jádru práce se může lišit na základě toho, o jakou práci se jedná. „V jádru stati hledají její představitelé odpověď především na dvě otázky: Jak autor při ověřování odpovědi na své otázky postupoval a proč se rozhodl pro takový postup? O jak kvalitní argumenty své odpovědi opírá?“⁴ Má zpravidla tyto části:

- a. Metodika.** V této části práce autor rozepisuje zvolenou metodiku, která je použita a aplikována na řešený problém a která vede ke konkrétním výsledkům práce. „Volba metody vždy úzce souvisí s hypotézami, s nimiž je třeba rovněž čtenáře seznámit.“⁴ „Kritériem úplnosti popisu použité metody a získaného materiálu je možnost reprodukování kýmkoliv jiným s dosažením stejných výsledku při dodržení popsaných podmínek.“³
- b. Přehled relevantní literatury** podává informace o dosavadním výzkumu, který byl v oblasti zkoumané problematiky proveden. Záměrem přehledu je představit a porovnat zaměření, metodiku a závěry již publikovaných studií. Přehled literatury zároveň umožňuje vymezit se oproti stávajícímu výzkumu a jednodušeji definovat specifický přínos práce.
- c. Vstupní data** jsou data zpracovávána v práci podle výše uvedené metody.
- d.** „Získané výsledky jsou shrnuty v příslušné kapitole formou přehledných tabulek, grafu nebo diagramu. Podle potřeby mohou být doplněny dalším materiálem, jako jsou fotografie nebo kresby. Podle povahy výsledku se provádí i potřebné statistické zpracování, přičemž jsou popsány postupy a zaznamenány výsledky.“³

„Ve společenských vědách často pasáže referující o metodě a výsledcích splývají v jednu a tvoří jednolitě jádro stati. [...] Obsahem je pak analýza problému a stanovení postupu řešení.“⁴ Metodikou v takovém případě bývá např. komparace, či kompilace, která je uvedena již v úvodu, a výsledky jsou pak tvořeny jednotlivými citovanými či parafrázovanými díly jiných autorů, pomocí nichž hledáme odpovědi na naše otázky. Součástí jádra, nebo pokud to

³ Novák, J. *Doporučení pro úpravu závěrečných prací : Diplomová práce*, 2005, s. 19, 20

⁴ Šanderová J., *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*, s. 61-64

⁵ <http://www.cs.ucr.edu/~michalis/TECHWRITING/structure.html>, [cit. 2008-05-30]

rozsah dovolí, může to být i součástí úvodu, je definice klíčových pojmů, se kterými autor pracuje.

ad 6. Diskuse může být součástí Závěru. V diskusi se komentují zjištěné výsledky s výsledky jiných autorů v dané problematice, které jsou citovány v teoretické části práce. Tato část ukazuje, jak mohou být výsledky a odpovědi interpretovány⁶. Diskuse je typická pro práce experimentálního zaměření.

ad 7. Závěr. V této části práce se nemá vyskytnout žádná nová informace, která již dříve nebyla v textu citována, či jinde uvedena. Jde o shrnutí zjištěných výsledků, doporučení, popř. uplatnění výsledků pro praxi, či další výzkum, nastínění dalších možností výzkumu, které vyplynuly z výsledků. V závěru musí být podány informace, které umožňují jasně odpovědět na cíl definovaný v úvodu práce a potvrdit resp. vyvrátit pracovní hypotézy.

„Závěrečná pasáž ve společenských vědách v mnoha případech nebývá diskusí, ale jen shrnuje základní závěry, k nimž autor dospěl.“⁷

ad 8. Resumé. „Abstrakt a Resumé znamenají v podstatě totéž, a to stručnou charakteristiku nějakého textu. Resumé (dnes se používá i anglické slovo summary) navazuje na tradici francouzskou a poskytuje více informací – vedle problému a závěrů také základní argumenty –, a bývá proto delší.“⁷ Resumé má mít „zhruba 80 řádků (500 – 800 slov)“.⁷

ad 9. Přehled použité literatury (seznam bibliografických záznamů). Tento bod obsahuje abecedně řazené odkazy na veškeré literární (popř. elektronické) zdroje, které byly v práci někde v textu použity. Citace se řídí platnými normami pro bibliografické citování ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2 (viz. bod D)

ad 10. Přílohy. „Jsou zde obsaženy veškeré prvky, které mají být součástí dokumentu, ale pro svůj materiální, rozsahový či jiný charakter se do běžného textu nevkládají. Přílohy mohou být integrované, oddělené i samostatné – jejich výčet včetně definice jejich funkce by měl být uveden v textu práce (například v úvodní kapitole). Integrované přílohy by měly být odkazovány v obsahu.“⁸

D. Příklady citací podle platných norem ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2

Citovat lze třemi různými způsoby, které se ovšem v práci nemohou střídat. Pokud si zvolíte jeden ze způsobů, měli byste se podle něho řídit v celé práci.

Prvním způsobem je citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání (Obr. 1)

Druhým způsobem je citování pomocí průběžných poznámek. Tato práce je příkladem tohoto způsobu citování. „**První citace** určitého dokumentu (nejlépe v každé kapitole zvlášť) má obsahovat potřebný počet údajů k zajištění vazby mezi místem, na kterém se v textu cituje, a příslušným záznamem v seznamu bibliografických záznamů. Požadováno je alespoň **jméno autora (autorů) a název dokumentu** (bez podnázvů či jiných informací k názvu)

⁶ www.infra.kth.se/courses/IH1142/Guidelines_for_authors%20.doc, [cit. 2008-05-30]

⁷ Šanderová J., *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*, s. 61, 41, 136

⁸ Novák, J. *Doporučení pro úpravu závěrečných prací : Diplomová práce*, 2005, s. 22

doplněný, pokud je to možné, přesným vymezením stránek.“⁹

Třetím způsobem je citování pomocí číselných odkazů (Obr. 2).

„Pokud se citace používají společně se **seznamem bibliografických záznamů (seznamem použité literatury)**, mohou obsahovat jen velmi malé množství údajů o publikaci (jeden, dva, popř. i více údajů). Citace slouží jako **spojení (vazba)** mezi místem, na kterém se v textu cituje, a **bibliografickým záznamem** v seznamu použité literatury.“⁹

Veškerá data, informace, myšlenky, které získáte z literatury, či jiného informačního zdroje musí být v textu označeny. Jedná se buď o citování, „kdy citovaná pasáž musí být přesnou kopií originálu. Nestačí ji jen doslova opsat, ale je třeba dodržet všechny zvláštnosti textu, tj. různé typy písma, závorky, pomlčky, uvozovky, zkratky apod. Celá pasáž musí být v uvozovkách.“¹⁰ Pokud necitujete autora doslova, ale jen přebíráte nějakou informaci, jde o parafrázování. Takováto informace není uvozována, ale musí být také opatřena příslušným odkazem. „Bez odkazu lze uvést jen všeobecně známá fakta a původní myšlenky (závěry). [...] Obecně známá fakta můžeme rozdělit do tří základních skupin: 1. neoddiskutovatelné události, 2. vše, co se považuje za součást všeobecného vzdělání (základní fakta vyučována na všeobecných školách) a 3. základní poznatky daného oboru.“¹⁰

Obr. 1 – Citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání

Text s citacemi:

Někteří autoři poukazují na sociální důsledky rozvoje digitálních knihoven (Rowlands, 1999, s. 195). Někteří označili termín „digitální knihovna“ za oxymorón (Greenberg, 1998, s. 106; Lynch, 2005). Problematikou digitálních knihoven se podrobně ve své monografii zabývala Ch. Borgmanová (Borgman, 2003).

Seznam bibliografických záznamů [abecedně uspořádaný na konci publikace, záznamy se nečíslují, pro lepší vnímání záznamů lze užít odrážek]:

BORGMAN, Christine L. 2003. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1st paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003. xviii, 324 s. ISBN 0-262-52345-0.

...

GREENBERG, D. 1998. Camel drivers and gatecrashers : quality control in the digital research library. In HAWKINS, B.L.; BATTIN, P. (ed.). *The mirage of continuity : reconfiguring academic information resources for the 21st century*. Washington (D.C.) : Council on Library and Information Resources; Association of American Universities, 1998, s. 105-116.

...

LYNCH, C. 2005. Where do we go from here? : the next decade for digital libraries. *D-Lib Magazine* [online]. July/August 2005, vol. 11, no. 7/8 [cit. 2005-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.dlib.org/dlib/july05/lynch/07lynch.html>>. ISSN 1082-9873.

...

ROWLANDS, I.; BAWDEN, D. 1999. Digital libraries : a conceptual framework. *Libri*. 1999, vol. 49, no. 4, s. 192-202. ISSN 0024-2667.

Pramen: Bratková, E. *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2*, 2006, s. 9.

⁹ Bratková, E. *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2*, 2006, s. 5–7.

¹⁰ Šanderová J., *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*, s. 91, 86–87.

Pokud citujeme pouze větu v rámci odstavce, je vhodné psát odkaz citace, či závorku se jménem a rokem ještě před tečku. Je-li citován celý odstavec, píše se odkaz za tečku, čímž je jasně vymezen citovaný rozsah.

K důkladnějšímu prostudování zápisu bibliografických citací, včetně elektronických zdrojů je doporučeno prostudovat celá, v této práci citovaná díla a také metodický pokyn na stránkách Vědy a výzkumu Obchodně podnikatelské fakulty v Karviné.

Obr. 2 – Citování pomocí číselných odkazů

Text s citacemi:

Někteří autoři poukazují na sociální důsledky rozvoje digitálních knihoven (9, s. 195). Někteří označili termín „digitální knihovna“ za oxymorón (20, s. 106; 12). Problematikou digitálních knihoven se podrobně ve své monografii zabývala Ch. Borgmanová (5). Greenberg (20, s. 107) také uvedl ...

Seznam bibliografických záznamů [na konci publikace; uspořádaný je podle čísel citací]:

...
5. BORGMAN, Christine L. 2003. *From Gutenberg to the global information infrastructure : access to information in the networked world*. 1 paperback ed. Cambridge (Mass) : The MIT Press, 2003. xviii, 324 s. ISBN 0-262-52345-0.

...
9. ROWLANDS, I.; BAWDEN, D. Digital libraries : a conceptual framework. *Libri*. 1999, vol. 49, no. 4, s. 192-202. ISSN 0024-2667.

...
12. LYNCH, C. Where do we go from here ? : the next decade for digital libraries. *D-Lib Magazine* [online]. July/August 2005, vol. 11, no. 7/8 [cit. 2005-08-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.dlib.org/dlib/july05/lynch/07lynch.html>>. ISSN 1082-9873.

...
20. GREENBERG, D. Camel drivers and gatecrashers : quality control in the digital research library. In HAWKINS, B.L.; BATTIN, P. (ed.). *The mirage of continuity : reconfiguring academic information resources for the 21 century*. Washington (D.C.) : Council on Library and Information Resources; Association of American Universities, 1998, s. 105-116.

Pramen: Bratková, E. *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2*, 2006, s. 9.

E. Nejčastější chyby studentů

- „Autor dostatečně nedefinuje problém, a proto chybí odpověď na specifickou otázku a práce pouze představuje souhrn nesouvisejících kusých informací.
- Autor si v úvodu stanoví cíl, kterého nikdy v práci nedosáhne.
- Název práce nesouvisí s jejím obsahem.
- Práce nemá žádný přínos.
- Autor nemá adekvátní rozsah relevantní literatury a nemá kritický pohled skrz ni.
- Autor prezentuje teoretickou strukturu práce, ale neaplikuje ji.“¹¹
- Není definován cíl a metody.

¹¹ http://www.tuta.hut.fi/studies/Courses_and_schedules/Isib/TU-91.167/Guideline/Guideline.php, [cit. 2008-05-30]

- Struktura práce není logická, jednotlivé části na sebe nenasazují, nespojují se, jsou zbytečné.
- V úvodu práce student vyjmenovává jednotlivé kapitoly a jejich obsah (Je to zbytečné, k tomu soužij obsah). Na tomto místě má být zdůvodněn logický sled a volba jednotlivých kapitol tak, jak student ve svém výzkumu postupoval.
- Práce je psaná v různých osobách. Autor by se měl držet jednoho způsobu. Doporučuje se psát práci ve 3. osobě (os.) č. jednotného trpného rodu (byl stanoven cíl, bylo zjištěno), nebo v 1. os. č. množného (zjistili jsme, stanovili jsme). Méně vhodné je psát práci v 1. os. č. jednotného (zjistil jsem, stanovil jsem), což je z mnoha pohledů bráno za alibistické a ne zcela vhodné vyjadřování, ale na druhou stranu některými naopak preferovanou formou vědecké práce.
- Nelogická struktura práce, promíchávání metodiky, výsledků a zdrojových dat v rámci jedné kapitoly.
- Chybějící popisky os grafů.
- Špatně utvářené tabulky.
- Velkou chybou je velmi časté řazení výsledků do příloh.
- V závěru se vyskytne zcela nová informace, která v práci není podložena daty a není zmíněná taktéž ve výsledcích.
- V práci jsou nedostatečné, či zcela chybějící citace v textu. (Student má pocit, že když přehodí ve větě slova, tak nemusí citovat daného autora.)
- Literatura citovaná v přehledu použité literatury nemá v textu nikde odkaz.
- Literatura citovaná v textu naopak není v přehledu použité literatury.
- Výsledky jsou nepřehledné. Je vhodné je doplnit přehlednou tabulkou, či grafem.

Přehled použité literatury:

Bratková, E. *Metody citování literatury a strukturování bibliografických záznamů podle mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2*: Metodický materiál pro autory vysokoškolských kvalifikačních prací. Odborná komise pro otázky elektronického zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací Asociace knihoven vysokých škol České republiky [online]. 2006, 24 s. [cit. 2008-05-30]. Dostupné na WWW: <www.evskp.cz/SD/4c.pdf>

Novák, J. *Doporučení pro úpravu závěrečných prací: Diplomová práce*. Praha : MZLU v Brně Provozně ekonomická fakulta [online]. 2005. 33 s., 4 příl. [cit. 2008-05-30]. Dostupné na WWW: <www.mendelu.cz/~rybicka/zpract/jaknadip.pdf>

Šanderová, J. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 978-80-86429-40-3.

URL: <<http://www.cs.ucr.edu/~michalis/TECHWRITING/structure.html>> [cit. 2008-05-30]

URL: <http://www.infra.kth.se/courses/1H1142/Guidelines_for_authors%20.doc> [cit. 2008-05-30]

URL: <<http://www.jgsee.kmutt.ac.th/exell/General/PaperThesis.html>> [cit. 2008-05-30]

URL: <http://www.tuta.hut.fi/studies/Courses_and_schedules/Isib/TU-91.167/Guideline/Guideline.php> [cit. 2008-05-30]